

Демків А. М.,

PhD, доцент, старший науковий співробітник відділу організації науково-дослідної та патентної діяльності,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України
(м. Київ, Україна)

Сидоренко В. Л.,

доктор технічних наук, професор, провідний науковий співробітник науково-випробувального відділу дослідження пожежно-рятувальної техніки, оснащення та засобів захисту,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України
(м. Київ, Україна)

Михайлова А. В.,

кандидат технічних наук, старший дослідник, начальник відділу організації науково-дослідної та патентної діяльності,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України
(м. Київ, Україна)

Присяжнюк В. В.,

кандидат технічних наук, старший дослідник, науковий співробітник відділу організації науково-дослідної та патентної діяльності,

Інститут наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України
(м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ ЗА НАПРЯМОМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У сучасних умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України питання забезпечення державної безпеки та ефективної

організації системи цивільного захисту має стратегічне значення. Військові дії спричиняють численні надзвичайні ситуації, масштабні руйнування об'єктів критичної інфраструктури, техногенні аварії, екологічні ризики, гуманітарні катастрофи та потребу у нових механізмах координації реагування. Система цивільного захисту стала ключовим елементом національної безпеки, спрямованим на захист населення, територій та об'єктів від наслідків воєнних і техногенних загроз. Водночас сучасні виклики вимагають переосмислення структури, повноважень і науково-технічного забезпечення цієї системи. [1–2].

Державна політика у сфері цивільного захисту визначається Кодексом цивільного захисту України [3], Законом України «Про національну безпеку України» [4], Стратегією національної безпеки України [5], Положенням про єдину державну систему цивільного захисту [6] та іншими документами. У контексті воєнного стану особливого значення набувають норми, що регламентують стійкість об'єктів критичної інфраструктури, взаємодію органів влади та місцевого самоврядування, порядок евакуації населення і гуманітарне реагування. Додаткові вимоги до системи цивільного захисту визначені Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2027 року [7] і Концепцією забезпечення стійкості системи цивільного захисту [8].

Основними питаннями щодо забезпечення державної безпеки у напрямі цивільного захисту є:

- низький рівень готовності частини територій до реагування на комплексні загрози (поєднання воєнних, техногенних і природних чинників);
- руйнування об'єктів критичної інфраструктури, що призводить до каскадних ефектів і вторинних надзвичайних ситуацій;
- недостатня розвиненість системи моніторингу, прогнозування і раннього попередження;
- обмежене впровадження цифрових технологій у процесі управління;
- потреба у вдосконаленні нормативно-методичної бази та підготовці фахівців нової генерації.

В Україні ключову роль у цьому відіграє Інститут наукових досліджень з цивільного захисту НУЦЗ України (далі – Інститут), який проводить прикладні та фундаментальні дослідження у сфері оцінки ризиків, моделювання процесів виникнення та розвитку надзвичайних ситуацій, удосконалення технічних засобів і засобів пожежогасіння, розроблення нормативно-методичного забезпечення. Інститут забезпечує науковий супровід формування державної політики у сфері цивільного захисту, бере участь у підготовці стратегічних документів, розробляє рекомендації щодо управління ризиками та адаптації систем безпеки до умов воєнного часу. Наукові напрацювання установи сприяють підвищенню стійкості територій, критичної інфраструктури та ефективності реагування на надзвичайні ситуації.

Наукові дослідження [9] свідчать, що порівняльний аналіз інноваційних підходів до захисту населення дозволяє виокремити пріоритети для реформування системи цивільного захисту: цифровізацію процесів управління, розвиток мобільних платформ оповіщення, інтеграцію наукових розробок у

практику органів влади. Актуальними є автоматизовані платформи координації дій рятувальних підрозділів, дрони та роботизовані системи для розвідки й доставки засобів захисту, а також використання інтелектуальних технологій прогнозування розвитку подій.

Крім того, критерії опису надзвичайних ситуацій як просторово-часових процесів [10] дають змогу підвищити точність оцінки ризиків і швидкість реагування підрозділів ДСНС. Такий підхід є основою для розроблення алгоритмів аналітичного моделювання сценаріїв розвитку небезпечних подій, що особливо важливо в умовах комбінованих воєнно-техногенних загроз.

Сучасна система цивільного захисту України потребує вдосконалення державного нагляду за техногенною та пожежною безпекою, адаптації національної нормативно-правової бази до європейських стандартів (зокрема, Директива ЄС 2012/18/ЄУ Seveso III) [11]. Необхідним є також формування єдиного інформаційного простору моніторингу загроз, запровадження ризик-орієнтованого управління безпекою на об'єктах критичної інфраструктури та створення регіональних центрів інновацій цивільного захисту.

З позиції наукової спільноти, дослідження у сфері цивільного захисту розглядаються як елемент національної безпеки [12]. Їх результатами є нові методики оцінки стійкості систем життєзабезпечення, розробка патентоспроможних технологій для підвищення ефективності реагування, а також формування науково-методичного підґрунтя державної політики у сфері безпеки.

Отже, науково обґрунтовані та інноваційні підходи до організації цивільного захисту в умовах військової агресії мають базуватися на поєднанні цифрових технологій, аналітичного прогнозування, правових механізмів і міжвідомчої взаємодії. Системна реалізація цих напрямів сприятиме підвищенню рівня готовності населення, зниженню ризиків виникнення надзвичайних ситуацій і зміцненню державної безпеки України.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні за 2024 рік. – К.: ДСНС України, 2025. – 312 с.
2. UNDRR. Global Assessment Report on Disaster Risk Reduction 2023. – Geneva: United Nations Office for Disaster Risk Reduction, 2023.
3. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 № 5403-VI.
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII.
5. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. – Офіційний вісник Президента України. – 2020. – № 20.
6. Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013 № 787.

7. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2027 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 «».

8. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості»: Указ Президента України від 27.09.2021 № 479/2021. *Офіційний вісник Президента України*. 2021. № 24.

9. Демків А. М., Сидоренко В. Л. Порівняльний аналіз інноваційних підходів до захисту населення від небезпечних факторів. // *Проблеми цивільного захисту населення та безпеки життєдіяльності: сучасні реалії України*: Матеріали XI Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції. Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025. – С. 56–57.

10. Сидоренко В. Л., Демків А. М. Критерії опису надзвичайних ситуацій як просторово-часового процесу. // *Problems of Emergency Situations*: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Черкаси: Національний університет цивільного захисту України, 2025. – С. 143–144.

11. Директива Європейського Парламенту і Ради 2012/18/ЄС від 4 липня 2012 року про контроль загроз виникнення значних аварій, пов'язаних із використанням небезпечних речовин, та про внесення змін і подальше скасування Директиви Ради 96/82/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-12#Text.

12. Демків, А. М., Сидоренко, В. Л. Наукові дослідження з цивільного захисту як елемент національної безпеки. *Проблеми формування й реалізації державної політики в секторі безпеки та оборони*: матеріали Міжрегіонального круглого столу (м. Київ, 23 травня 2025 р.). – Київ: Київський інститут Національної гвардії України, 2025. – С. 21–24.